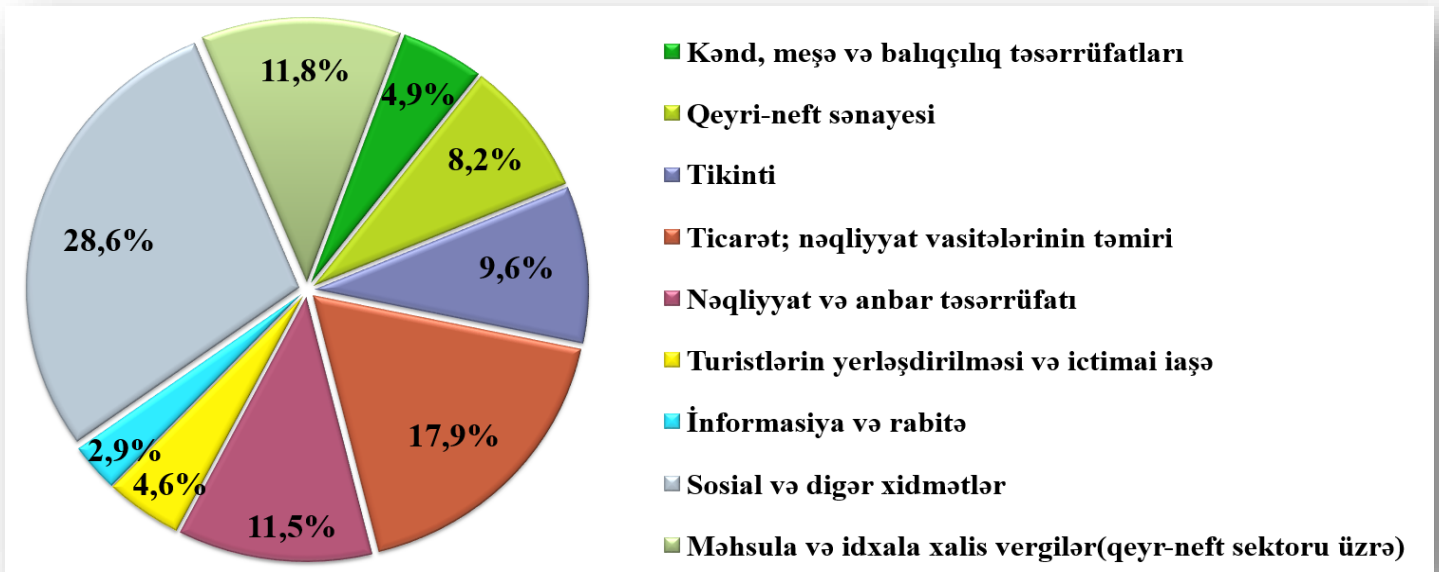

2019-cu ilin birinci rübü üzrə qeyri-neft sektorunun inkişafı barədə

2019-cu ilin yanvar-mart ayları ərzində iqtisadiyyatın qeyri-neft sektorunda 10363.1 milyon manatlıq əlavə dəyər yaradılmış və ümumilikdə onun 56.1%-i sosial və digər xidmətlər, ticarət, nəqliyyat vasitələrinin təmiri və tikinti sahələrinin payına düşmüşdür.

2019-cu ilin yanvar-mart aylarında ölkə iqtisadiyyatının qeyri-neft sektorunda yaradılan əlavə dəyər əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 1.7% artmışdır. Qeyri-neft sektorunda yaradılan əlavə dəyərin ÜDM-də xüsusi çəkisi 57.2% təşkil etmişdir. Qeyri-neft sektorunun alt sahələri üzrə ÜDM-ə ən çox müsbət töhfə verən sahələr nəqliyyat və anbar təsərrüfatı, tikinti və ticarət və nəqliyyat vasitələrinin təmiri sahələri olmuşdur.

Qrafik 1. Qeyri-neft sektorunda yaradılmış əlavə dəyərin sahələr üzrə bölgüsü

Qeyri-neft sektorunun əksər sahələrində yaradılmış əlavə dəyərin artım tempi əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən yüksək olmuşdur.

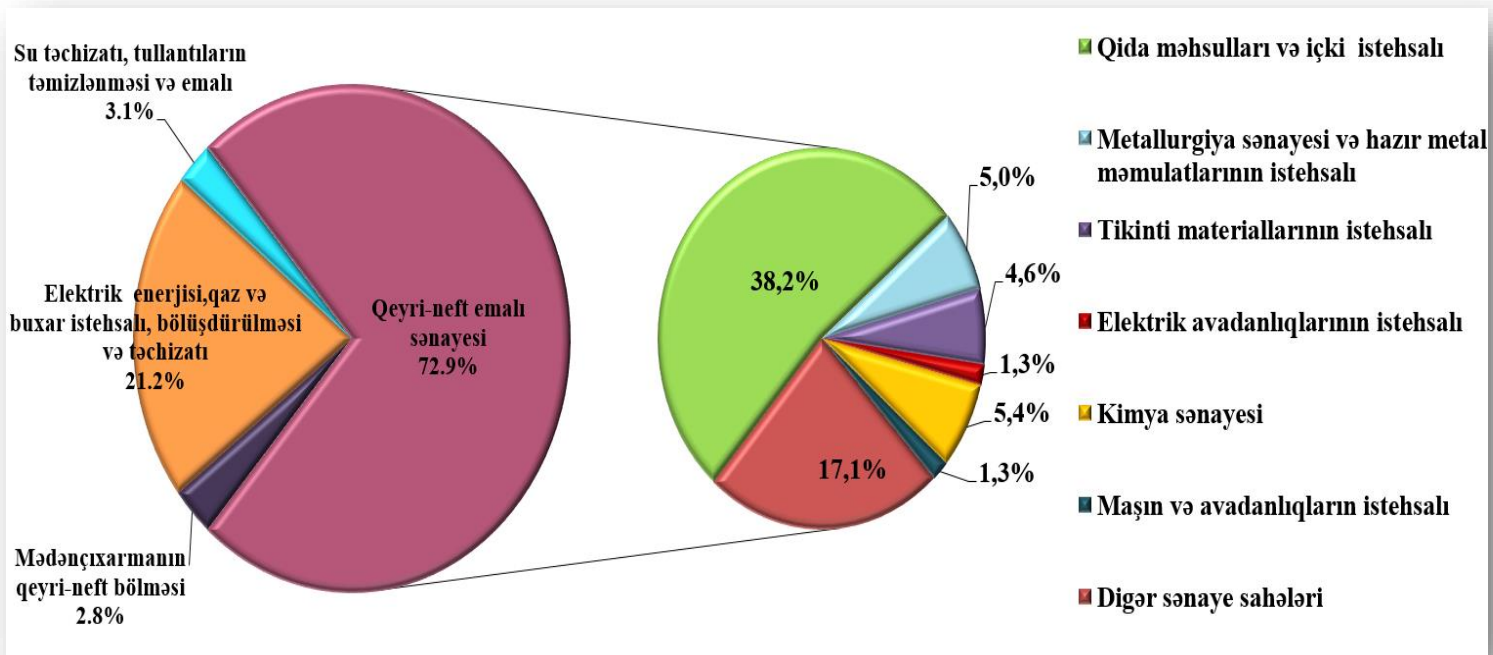
2018-ci ilin müvafiq dövrünə nisbətən kənd, meşə və balıqçılıq təsərrüfatları sahəsində 3.6%, ticarət və nəqliyyat vasitələrinin təmiri sahəsində 2.7%, nəqliyyat və anbar təsərrüfatı sahəsində 3.8%, turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə sahəsində 2.4%, informasiya və rabitə sahəsində 7.6%, sosial və digər xidmətlər sahəsində 1.3% artım qeydə alınmışdır.

Qeyri-neft sənayesi. 2019-cu ilin yanvar-mart ayları ərzində qeyri-neft sənayesində yaradılan əlavə dəyərin həcmi əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 16.1% artaraq 851.4 milyon manata çatmışdır. Hesabat dövründə yaradılmış ÜDM-də qeyri-neft sənayesinin xüsusi çəkisi 4.7%, qeyri-neft sektorunda yaradılmış əlavə dəyərdə qeyri-neft sənayesinin xüsusi çəkisi 8.2%, sənayedə yaradılan əlavə dəyərdə qeyri-neft sənayesinin payı 10.2% təşkil etmişdir.

Qeyri-neft sənayesində yaradılan əlavə dəyərin strukturunda mədənçıxarma sənayesinin xüsusi çəkisi 3.2%, emal sənayesinin xüsusi çəkisi 67.8%, elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatının xüsusi çəkisi 25.3%, su təchizatı, tullantıların təmizlənməsinin xüsusi çəkisi isə 3.7% təşkil etmişdir.

2019-cu ilin yanvar-mart aylarında qeyri-neft sənayesində 2605.7 milyon manatlıq məhsul istehsal edilmiş və əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə məhsul istehsalı 15.6% artmışdır.

Qeyri-neft sənayesinin məhsul istehsalında mədənçıxarma sənayesinin payı 3.1% və ya 82.0 milyon manat, emal sənayesinin payı 72.9% və ya 1899.6 milyon manat, elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatının payı 21.2% və ya 552.2 milyon manat, su təchizatı, tullantıların təmizlənməsinin payı isə 2.8% və ya 71.9 milyon manat təşkil etmişdir (Qrafik 2).

Qrafik 2. Qeyri-neft sənayesinin ümumi buraxılışının strukturu

2019-cu ilin yanvar-mart ayları ərzində məhsul istehsalı qeyri-neft emal sənayesinin əksər bölmələrində, o cümlədən qida məhsullarının istehsalında (26.8%), içki istehsalında (78.8%), tütün məmulatlarının istehsalında (7.2%), toxuculuq sənayesində (61.4%), mebeldən başqa ağacın emalı və ağacdən məmulatların istehsalı (72.4%), kağız və karton istehsalında (34.6%), poliqrafiya məhsullarının istehsalında (3.3%), kimya sənayesində (32.6%), rezin və plastik kütlə məmulatlarının istehsalında (59.3%), tikinti materiallarının istehsalında (8.5%), kompüter, elektron və optik məhsulların istehsalı (5.0%), maşın və avadanlıqların istehsalı (13.2%), avtomobil, qoşqu və yarımqoşquların istehsalında (85.6%), mebellərin istehsalında (58.7%) və s. sahələrdə artmışdır.

Ölkədə iqtisadi fəallığın artırılması, ixrac yönümlü məhsulların istehsalının dəstəklənməsi, investisiyaların cəlb edilməsinin stimullaşdırılması məqsədilə 2016-2019-cu illər ərzində 310 sahibkarlıq subyektinə 357 investisiya təşviqi sənədi təqdim edilmişdir. İntestisiya təşviqi sənədi təqdim edilmiş layihələrin reallaşması nəticəsində yerli istehsalda 3,08 milyard manat investisiya yatırılacağı, 23577 yeni iş yerinin açılacağı nəzərdə tutulmuşdur.

İqtisadiyyat Nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən Sahibkarlığın İnkişafı Fondunun vəsaitləri hesabına 2019-cu ilin 3 ayı ərzində layihələrin ümumi dəyəri 84.5 milyon manat olan 143 sahibkara geri qaytarılan vəsaitlər hesabına 22.3 milyon manat, o cümlədən 129 kiçik həcmli layihəyə 1.4 milyon manat güzəştli kredit verilmişdir. Bu kreditlər hesabına 317 yeni iş yerinin açılması imkanı yaranmışdır.

Güzəştli kreditlərin 67.3%-i aqrar sektorun, 32.7%-i müxtəlif sənaye məhsullarının istehsalı və emalının inkişafına verilmişdir. Verilmiş kreditlərin 26.1%-i respublikanın regionlarının, 73.9%-i isə Bakı şəhərinin qəsəbələrinin payına düşür.

Dövlət başçısının müvafiq tapşırıqlarına uyğun olaraq, hazırda respublikanın 33 rayonu üzrə 257 min hektar ərazidə ümumi dəyəri 2.2 milyard manat olan 51 aqropark və iri fermer təsərrüfatının yaradılması üzrə işlər sürətlə davam etdirilir.

Sumqayıt Kimya Sənaye Parkında 2019-cu ilin birinci rübünün sonuna kimi 18 rezident qeydiyyatdan keçmişdir. 2019-cu ilin 16 yanvar tarixində Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının ərazisində inşa olunmuş SOCAR-ın Karbamid zavodu, 2019-cu ilin 18 fevral tarixində isə "SOCAR Polymer" MMC-nin yüksək sıxlıqlı polietilen istehsalı zavodu istismara verilmişdir. Artıq Sumqayıt Kimya Sənaye Parkında 13 müəssisə fəaliyyət göstərir. Eyni zamanda, 2019-cu ildə daha 4 müəssisənin fəaliyyətə başlaması nəzərdə tutulur.

Digər prioritet və yeni istehsal sahəsi təkrar istehsalın inkişaf etdirilməsidir. Bununla bağlı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 dekabr 2011-ci il tarixli, 1947 nömrəli Sərəncamı ilə Balaxanı Sənaye Parkı yaradılmışdır. Parkın ərazisində bütün şəraitlər və lazımi dəstək dövlət tərəfindən təmin

edilmişdir. Sənaye Parkının Balaxanı poliqonuna və tullantıların yandırılması zavoduna, o cümlədən əsas nəqliyyat qovşağına yaxınlığı xammal və enerji təchizatı, əldə edilmiş xam material və ya istehsal edilmiş məhsulun asanlıqla satış bazarına çıxmasına əlverişli imkan yaratmışdır.

Eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 01 noyabr 2018-ci il tarixli 637 nömrəli ilə “Azərbaycan Respublikasında bərk məişət tullantılarının idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsinə dair 2018-2022-ci illər üçün Milli Strategiya”sı təsdiq edilmişdir. Balaxanı Sənaye Parkında bu günə qədər 14 qeydiyyatdan keçmişdir və bunlardan 5-i artıq fəaliyyətə başlamışdır. Eyni zamanda BSP-nin 2-ci sahəsində cəmiyyət (idarəedici təşkilat) tərəfindən kommunikasiya xətlərinin tikintisinə və rezidentlər tərəfindən istehsalat sahələrinin tikintisinə başlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Mingəçevir Sənaye Parkının yaradılması haqqında” 26 fevral 2015-ci il tarixli, 1077 nömrəli Sərəncamına uyğun olaraq Mingəçevir Sənaye Parkının təşkili istiqamətində işlər davam etdirilir.

Qaradağ Sənaye Parkında fəaliyyət göstərən Bakı Gəmiqayırma Zavodunda bugünədək gəmi tikintisi ilə bağlı 10-dək layihə icra edilmiş və 100-dən artıq gəmi təmiri işləri həyata keçirilmişdir.

Əczaçılıq sənayesində yerli istehsalın təşkil edilməsi məqsədi ilə yaradılmış Pirallahı Sənaye Parkında “R-Pharm” MMC-nin “Dərman vasitələrinin qablaşdırılması və istehsalı” layihəsi üzrə və “Caspian Pharmed” zavodunun fəaliyyətinin təşkili istiqamətində işlər davam etdirilir. İllik istehsal gücü 150 milyon ədəd birdəfəlik şpris olan “Diamed Co” zavodunun 2019-cu ilin 1-ci yarısında istismara verilməsi nəzərdə tutulur. “ABSHERON SAFFRON LTD” MMC-nin “Zəfərandan mürəbbə və limonad istehsalı” layihəsinin isə 2020-ci ilin 1-ci yarısında istismara verilməsi planlaşdırılır.

Ölkədə ilk sənaye məhəlləsi olan Neftçala Sənaye Məhəlləsinin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin iştirakı ilə 24 sentyabr 2017-ci il tarixində açılışı həyata keçirilmişdir. Sənaye Məhəlləsində ilkin mərhələdə 500-ə yaxın yeni iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulan 11 müəssisə və 1 kiçik sahibkarlıq emalatxanası fəaliyyətə başlamışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 13 iyun tarixli 2115 nömrəli Sərəncamına əsasən yaradılmış Masallı Sənaye Məhəlləsinin tikinti işləri başa çatdırılmışdır. Burada sahibkarlıq fəaliyyətinin səmərəli həyata keçirilməsi üçün zəruri olan xarici və daxili infrastrukturun o cümlədən, elektrik və istilik enerjisi, qaz, su, kanalizasiya, rabitə, nəqliyyat, yanğından mühafizə, istehsal təyinatlı, inzibati, sosial və digər infrastruktur obyektləri inşa edilmişdir. Eyni zamanda sənaye məhəlləsində fəaliyyət göstərən sahibkarlıq subyektləri ilə sahibkarlarla sıx əlaqədə olacaq onların dayanıqlı inkişaf tələblərinə uyğun çoxsaylı dəstəklərin verilməsi, hüquqlarının müdafiəsini həyata keçirəcək ilk regional KOB Dostu xidməti fəaliyyətə başlamışdır.

2018-ci il 18 sentyabr tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin iştirakı ilə Masallı Sənaye Məhəlləsinin açılışı olmuşdur. Hal-hazırda sahibkarlıq subyektlərinin istifadəsinə verilmiş sənaye məhəlləsində ilkin olaraq 200 iş yeri olan 10 müəssisə fəaliyyətə başlamışdır.

Bundan başqa Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 iyul 2017-ci il tarixli Sərəncamı ilə yaradılmış Hacıqabul Sənaye Məhəlləsində tikinti işlərinə başlanılmışdır. Sənaye Məhəlləsində tikinti işləri başa çatdırılıb. Hal-hazırda istismara hazırlıq işləri aparılır. Sənaye Məhəlləsində 7 layihə qeydiyyatına alınmışdır. Bu layihələrin icrası nəticəsində 900-dən çox yeni iş yeri yaradılması nəzərdə tutulur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27 noyabr 2017-ci il tarixli Sərəncamı ilə yaradılmış Sabirabad Sənaye Məhəlləsinin fəaliyyətinin təşkili istiqamətində işlər aparılır. Sahibkarlar tərəfindən Sabirabad Sənaye Məhəlləsinə böyük maraq göstərilir.

Kənd, meşə və balıqçılıq təsərrüfatları. 2019-cu ilin yanvar-mart aylarında kənd təsərrüfatının ümumi məhsulunun faktiki qiymətlərlə dəyəri 894,2 milyon manat təşkil etmişdir ki, onun da 857,7 milyon manatı və ya 95,9 faizi heyvandarlıq, 36,5 milyon manatı və ya 4,1 faizi isə bitkiçilik məhsullarının payına düşür. Keçən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə kənd təsərrüfatı məhsulu istehsalı 3,6 faiz, o cümlədən heyvandarlıq məhsulları üzrə 2,8 faiz, bitkiçilik məhsulları üzrə 24,7 faiz artmışdır.

Cari ilin yanvar-mart aylarında kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq sahəsinin inkişafı ilə bağlı əsas kapitəla 86,0 milyon manat və ya keçən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 45,6 faiz çox vəsait sərf edilmişdir.

Bitkiçilik. Respublikada yaz-tarla işləri davam edir və 2019-cu il aprelin 1-i vəziyyətinə 126,4 min hektar sahədə və ya 2018-ci ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 10,4 faiz çox yazlıq bitkilərin səpini aparılmışdır. Bu dövrdə 21,5 min hektar sahədə dənli və dənli paxlalı bitkilər (ondan 1,7 min hektarda dən üçün qarğıdalı), 28,8 min hektarda kartof, 25,9 min hektarda tərəvəz, 3,1 min hektarda şəkər çuğunduru, 3,0 min hektarda bostan bitkiləri, 2,9 min hektarda dən üçün günəbaxan, 40,7 min hektarda çoxillik otlar, 0,5 min hektarda birillik otlar əkilmişdir.

Təsərrüfatlarda yanvar-mart aylarında 68,3 min ton və yaxud keçən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 32,0 faiz çox tərəvəz məhsulları istehsal edilmişdir.

Heyvandarlıq. 2019-cu ilin birinci rübündə ölkə üzrə quş əti də daxil olmaqla diri çəkiddə 122,9 min ton ət, 467,5 min ton süd və 442,4 milyon ədəd yumurta istehsal edilmişdir. Əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə ət istehsalı 3,1 faiz, süd istehsalı 2,0 faiz, yumurta istehsalı 1,8 faiz artmışdır.

2019-cu il aprelin 1-i vəziyyətinə ölkə üzrə 2672,7 min baş iribuynuzlu mal-qara, o cümlədən 1284,8 min baş inək və camış, 8563,7 min baş qoyun və keçi, 5890 baş donuz mövcud olmuşdur.

İribuynuzlu mal-qaranın 48,1 faizini inək və camışlar təşkil edir.

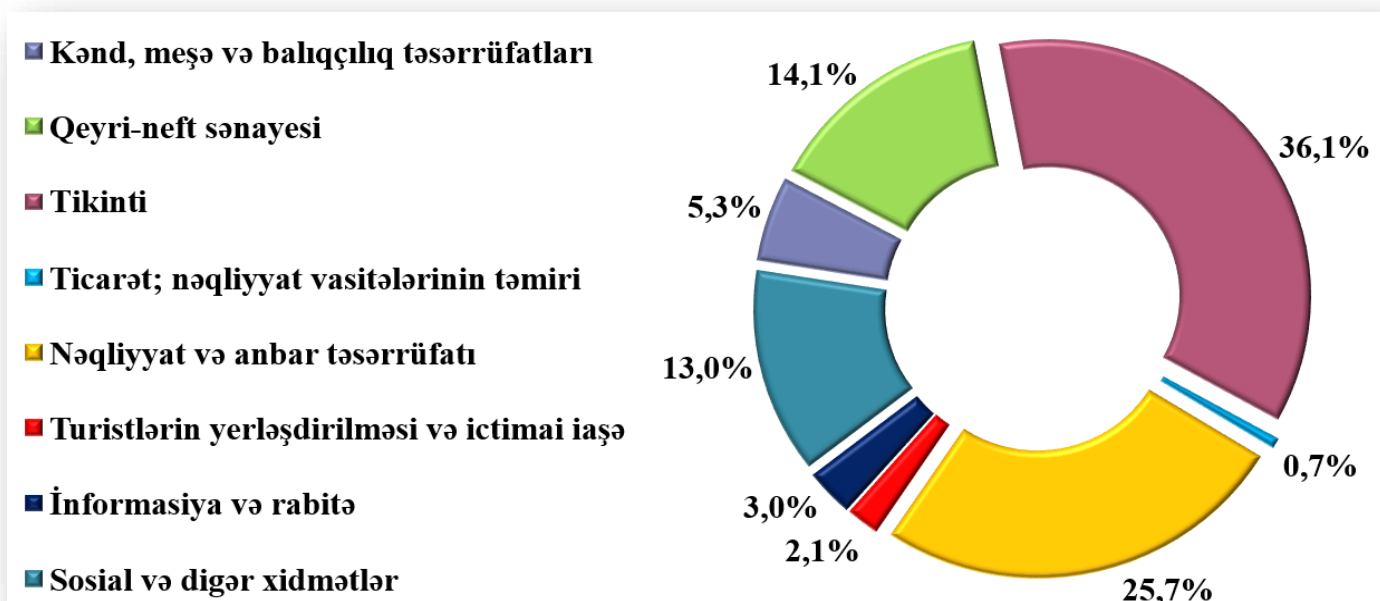
Cari ilin yanvar-mart aylarında quşçuluq fabriklərində diri çəkiddə 18,4 min ton quş əti, 176,5 milyon ədəd yumurta istehsal edilmiş, quşların sayı aprelin 1-i vəziyyətinə 12086,0 min baş olmuşdur.

Tikinti. 2019-cu ilin yanvar-mart aylarında ölkənin iqtisadi və sosial sahələrinin inkişafı üçün bütün maliyyə mənbələrindən əsas kapitalla 2699.7 milyon manat və ya əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 9.0 faiz az vəsait yönəldilmişdir. Bu azalma neft sektoruna yatırılmış investisiyaların azalması ilə bağlı olmuş, qeyri-neft sektoruna yönəldilmiş vəsaitin həcmi isə 6.0 faiz artmışdır. Ümumi sərmayənin 1735.9 milyon manatı və ya 64.3 faizi məhsul istehsalı obyektlərinin, 712.9 milyon manatı (26.4 faizi) xidmət sahələri üzrə obyektlərin, 250.9 milyon manatı (9.3 faizi) isə ümumi sahəsi 420.0 min kvadrat metr olan yaşayış evlərinin tikintisinin payına düşmüşdür.

Ümumi sərmayənin 39.5 faizi dövlət, 60.5 faizi qeyri-dövlət sektorunun sərmayədarları tərəfindən qoyulmuşdur. Əsas kapitalla yönəldilmiş vəsaitlərin 70.7 faizi tikinti-quraşdırma işlərinə sərf edilmişdir.

Daxili mənbələrdən əsas kapitalla yönəldilmiş vəsaitin dəyəri ümumi sərmayənin 67.3 faizini təşkil etmişdir.

2019-cu ilin yanvar-mart ayları ərzində iqtisadiyyatda əsas kapitalla qoyulmuş cəmi investisiyaların 59.5%-i və ya 1604.9 milyon manatı qeyri-neft sektoruna yönləndirilmişdir. Əsas kapitalla qoyulmuş investisiyaların 8.4%-i, qeyri-neft sektoruna yönləndirilən investisiyaların isə 14.1%-i və ya 227.0 milyon manatı qeyri-neft sənayesi bölməsinin inkişafında istifadə edilmişdir (Qrafik 3).

Qrafik 3. Əsas kapitalla yönləndirilmiş investisiyaların strukturu

2019-cu ilin yanvar-mart aylarında Bakı şəhərində Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin Əmlak Xidmətləri Məkanı, Sumqayıt şəhərində “SOCAR karbamid” zavodu, Polietilen zavodu, Beyləqan rayonunda Olimpiya İdman Kompleksi, Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyi, Kəbirli - Eyvazalılar - Birinci Aşığı -Əlinəzərli və Mingəçevir - Stansiya Mingəçevir - Bəhrəmtəpə -Beyləqan avtomobil yolları və s. mühüm əhəmiyyətli obyektlər istifadəyə verilmişdir.

Nəqliyyat. 2019-cu ilin yanvar-mart ayları ərzində nəqliyyat sektorunda fəaliyyət göstərən təsərrüfat subyektləri tərəfindən 50.9 milyon ton yük daşınmış və 2018-ci ilin müvafiq dövrünə nisbətən 2.1 faiz artım müşahidə olunmuşdur. Yüklərin 3.0 faizi dəniz, 6.9 faizi dəmir yolu, 0.1 faizi hava, 59.3 faizi avtomobil nəqliyyatı, 30.7 faizi isə boru kəməri ilə daşınmışdır.

Qeyri-dövlət sektoruna məxsus nəqliyyat vasitələri ilə daşınmış yüklərin həcmi 2.4 faiz artmış, daşınmış yüklərin ümumi həcmində onların xüsusi çəkisi 79.0 faiz təşkil etmişdir.

Turizm. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2019-cu ilin yanvar-mart ayları ərzində turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai işə sahəsində yaradılmış əlavə dəyər əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2.4 faiz artaraq 472.8 milyon manata çatmış və qeyri-neft ÜDM-də xüsusi çəkisi 4.6 faiz təşkil etmişdir.

Dövlət Sərhəd Xidmətinin məlumatına əsasən 2019-cu ilin yanvar-mart aylarında Azərbaycana dünyanın 157 ölkəsindən 610.8 min əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan şəxs gəlmişdir. Gələnlərin 28.0 faizi Gürcüstan, 27.4 faizi Rusiya Federasiyası, 11.3 faizi Türkiyə, 9.2 faizi İran, 3.5 faizi Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, 1.8 faizi Ukrayna, 1.7 faizi Hindistan, 1.4 faizi İraq, 15.6 faizi digər ölkələrin vətəndaşları, 0.1 faizi isə vətəndaşlığı olmayan şəxslər olmuşdur.

2019-cu ilin yanvar-mart ayları ərzində “ASAN VİZA” sistemi vasitəsilə Azərbaycana səfər etmək istəyən əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslərə 79725 elektron viza verilmişdir. Elektron viza üçün müraciət etmiş vətəndaşların sayına görə ilk 3 yeri İran, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri və Türkiyə tutmuşdur.

İnformasiya və rabitə. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən, 2019-cu ilin yanvar-mart ayları ərzində informasiya və rabitə müəssisələri 463.5 milyon manatlıq xidmət göstərmişdir ki, onun da 71.5 faizi əhali tərəfindən istehlak olunmuşdur. 2018-ci ilin eyni dövrü ilə müqayisədə informasiya və rabitə xidmətlərinin dəyəri real ifadədə 7.6 faiz artmış, bu sahədə əldə edilmiş gəlirin 82.3 faizi qeyri-dövlət sektorunun payına düşmüşdür.

Xidmətlərdən əldə edilən gəlirin 43.6 faizi və ya 201.9 milyon manatı mobil telefon rabitəsi sahəsində formalaşmışdır.